

Naas - Maas

LITERATURA-Z

Raimundo LULIO, XII garren mendeko idazlaria: Gure Huarteren aintzineko. Sabunde.—Edo catalanez esaten den bezala. RAMON LLULL. Mallorca-ko filosofo omen andiko aren izkiribuak argitaratu dira oraintsu. "Obras literarias" izenarekin. Alde batetik razionalista zen mistiko artaz, oso gutti ezagun da.

Badu zerbait ikusteko Sabunde Irakasle aipatu arekin; catalana au ere. Montaigne-k bere Essais liburu famatuan eman zion ospe andia, Theologia rationalis izkiriatu zuen Sabunde orreri.

Ramon LLULL, Blanquerna-ren egillea bere Irakaskuntza eta Pedagogia azalpenetan, oraiko pedagogo-en mailla berberara aurreratzen da. Arrigarri dira XIII garren mendeko jakintsun orren begi zorrotz eta adimen ernea. Catalanez idatzi zuen, eta aurrentzat Ikaspide leenak, tests eta gutti, orain bertan atsegiñakin irakurri litezkenak.

Persona bakoitzaren doaiak eta adimen joerak aztertu zituen gure Huarte de SAN JUAN (Donibane Garazikoa) sendakin ohoragarri arek baiño iru mende leenago, bere "Examen de ingenios"-ekin. Gazteen kastitatea gordetzeko ere ematen ditu bi-deak eta erregelak, arrigarritzko zeatztasunakin, beti arraiki eta alegeraki, agertu gabe kopetillun. Orai Elizako doatsuen lerroetara jaso da.

PLAUTO BARCELONAN

Fabritren frantses-taldea. Plauto-ren komediak erderaz. Le Théâtre d'aujourd'hui, teatrolariak.—Barcelona zorionekoa dugu beti, Antze eta Arte-arekilako ikuskizun oraitiar oriek Espainiara erakartzen. Aurreneko lerroetan dago mendiz araindiko

Teatro-ko eta Antze-arekilako ikusgarriak azaltzen eta argitara ematen.

Joan diren egunetan eman dituzte iri ortako Teatro batean, *PLAUTO* komediagille latindar aspaldiko aren *MOSTELLARIA* eta *Le fantôme* obra aipatuak, *Santelli*-k frantzesera aldaratuak eta apainduak. *Plauto* da ezpairik gabe, greko-latin-dar aintzifeko teatrolarietan izpirituz gure gana geienik urbiltzen dena, ain aspaldikoa izanik ere.

Plauto gizon aidorra zen, trebea eta adimendutsua, buru erne-koa; bere bizitza naasian, bein aberats, gero erre kara erortzen dena gatibu izateraifio. Pintatzen ditu giza semeen jiteak eta karakterak, goganbear pikorrik ere gabe, bere mendekoek ez bezala. Beti izpiritutsu, eta irriari ixuria.

Baiña dembora aietakoen gisara askotan ausartegi; zakarkeri nabarmenenak esaten prest; axola gabekoa. Ezta adin gutzietako on; dokument ezin baliosagoa zaigu alabaifian pintatzen dituelako orduko jendeen arteko oitura, keifnu, oi, laido itz, amodio artu emanak zeatz eta sakon.

Barcelona-n eman ditu komedia oriek *Fabbri*-ren *Le théâtre d'aujourd'hui* talde frantzesak. Frantzes itzulikatzaileak erresetatu ditu aren gogamenak, personak eta asmoak, bere gordintasun eta ausardi berarekin, aren sail eta jardunaldi luze-egiak laburtuz bakarrik. — Ongi dagoia au? — Batzuek ez dute onesten; guk uste dugu bide bakarra dela, aintzifeko obra oriek jarraiki nai ba dugu eta jastatu.

Molière-k ere hori bera egin zuen *L'avare* (Zikoitza) komedia arekin. Alde aundia da bestalde, autore batetik bestera. Guregana-ago daude agitz *Plauto* eta *Aristófan*es adibidez, *Sófokles*, *Homero* edo *Virgilio* baiño; aiek gizatiarrago eta josteta eta ihakintza-ra ixuriagoak, ok berriz *Mitologia* barrenean beti. Berdin alde aundia dago *Historiagille* batzuen eta besteen artean; *Jenofonte* grekoa askoz urbillago dago gugandik gogoz eta tankeraz, aunitz geroago-ko *Historiaegille* batzu baiño.

Eta goazen gure arira. Barcelonan eman duten komedia orien *Santelli* itzulikatzaileak frantzes erreza erabiltzen du, eta gure belarrietaraifio erakartzen ditu *Plauto*-ren esan zorrotz eta ateraldi gizenak.

Aspaldiko autore oriek itzez itz itzulikatzen baldin ba dira, berriz, deus gutti ulertuko dugu; eta au kontuan iduki bearoko lutekela gaude, gure artean ere asiak diran itzulikatzaile eak.

Plauto erderaz irakurri nai duenak badu edizione argitaratu berri bat Barcelonan, *Edit. Iberia*. *Xuriguera* den batek itzulikatu ditu, eta ongi diotenez, autore orren *Anfitrión* — *Los mellizos*

Los cautivos — *El militar fanfarrón* eta *El gorgojo* komediak. Eztira ezagun PLAUTO-ren 20 komedia baizik; eta geienak 1429 urtean aurkitutako *Codex Ursinianus* delakoari eskerrak.

* * *

LO QUE EL RIO VIO. Luis de URANZU. Edit. Valverde. San Sebastián, 1955.—*Uranzu* izengoiti orren pean estaltzen den *Luis Rodríguez Gal* irundar idazlari ezagunak argitara eman du liburu jori eta mamitsu bat. Bidasoa lurralde-aren Historia bezala da; baiño ezta Kondaira bakarrik. Eskualde eder orren erri-oiturak, euskal kankak eta orko gizaseme ospetsu-enen azalpenak ere ekartzen ditu, edergailu, argazki eta photo eder (koloretan) miresgarri askorekin. Euskaldunek eta Euskalherriaz axolatuak direnek irakurri bear lukete liburu atsegin eta aberats au.

* * *

MARLOWE OLERKARI AUNDIA. UNEN HILOBIA IKERTZEN. SHAKESPEARE berriz eztabaian. Oraintsu ekarri dute egunkariak, Londres-etik berri bitxi bat. Hango Elizako agintariak baimena eman dutela, Shakespearean hilobia miatzeko eta ikertzeko. Aspalditik dabilla berria, *Shakespeare* etzala egiazki bizitu; bere bizitzaren xehetasunez eta zertzeladaz xuur egon delakotz beti.

Batzuk diote, Historia sakonetik miatu dutenek, **MARLOWE** olerkari poeta aundia izan zela *Shakespearean* izkiribuak egiazki bururatu zituen. Besteek **BACON** izan zela; besteek berriz *Walter RALEIGH* itsasturi famatu hura. *Marlowe* idazlari orrek bere obretan ageri du Shakespeare-nen iduri arrigarria. Ponderu hontan datza gure ustez korapillo guztia.

Egun oketan berriz auzi au birpiztu duena *Calvin Hoffmann* da, amerikano idazlaria. Liburu jakingarri batean dio *Marlowe* ori etzala eraila izan arandegi-zulo batean 1593 urtean, *Kondairak* dion bezala. *Marlowe* hori gizon jakituna zen, goren mailako poeta; ausarta eta biurria, ainbestetaraiño non, auzi bat eraikia prest omen zuten orduko agintariak *Marlowe* orren aurka, jainko-gabetasuna eta bai ere gizakoitasuna bekatu beltzak aren bizkarrera aurtikiz.

Walter RALEIGH itsasturia eta bere idurikoak biltzen omen ziran tabernazulo eskutuetan, *Copernico*, *Giordano Bruno* eta orduko legez kampo ziren jakitunen gogaiak eta iritzeak jardukitzeko.

Orduan *Walshingham*, embaxadore aaltzu eta *Marlowe*-ren adiskide mina zen batek eraiki zuen drama guztia, eta *Marlowe* Auzitegiko sareetatik salbatzeagatik, ardandegi liskar baten ondotik, arlote bat hil arazi omen zuen, *Marlowe* gataskan hil zela gero esanez.

Marlowe orrek iges egin zuen arrotz-era eta urteak iragan eta itzuli izengoiti batekin (*Shakespeare*-en izenakin alegia) *Walshingham*-en jauregi eta lurretara; au dena dio orain liburuan *Hoffmann* amerikanoak. Arritzeko omen da dio, *Shakespeare*-en leeneko obrak eramatea *Marlowe* orren eriotzaren urte bera. Eta *Shakespeare*-en liburu egillea *Walshingham* orren adiskidea zen.

Zergatik nai dute ikertu *Shakespeare*-ren hilarria? *Walshingham*-ena bera ote? —Uste baita azken honek hilarrira eramanak, aurki litezkela *Shakespeare*-en (edo *Marlowe*-ren) eskuz-iskiribuak. Orain arte *Rochester*-eko apezpikuak debekatu du hilobi horren ikertzea baiñan azkenik erdietsi omen da baimen hori. Laster jakinen dugu agian *Walshingham* aitorensemea-ren hilobian izkiribu baliotsuak aurkitzen dituzten, edo aize ustela.

* * *

BERRI JAKINGARRIAK

DONOSTIAKO EUSKAL ASTEA. ARRUE JAUNAREN ITZALDIA. — Iraillaren aste batean ospatzen dira hiri untan euskaldun dantzaaldiak, kantaaldiak, eta euskal itzaldi bat ere antolatuz *Errikoetxe* zaarrean. Aurtengo itzaldia *Antonio Arrue* gure lankide jaunak egin zuen *Literatur-euskera* batasunari buruz: arlo korapilotsua eta gai sakona, errez azaldu ez daitekena. Ala ere gure lankideak bete zuen bere egin bidea euskera garbi eta errez batean, azalkatu ondoren joan direneko euskaltzale gailenekoan iritzeak.

Egun ezdugu erria bistatik utzi bear, zion, erdal larrera bai doakigu. *Erria*, euskera mintzoan segurutzen denean (eta au da arlorik premiatsuena) izango omen da, euskera idatzi baten xehetasun eta zertzeladetan pensatzeko garaia. Bitartean, zion, *Gipuzkoa* eta *inguruko*-en gisara idaztera saiatu bear gindezke, baztertu gabe orratio, beste mintzoak; oraiko orduan, bakoitzak idatzi bear du dakien gisara; bestela euskera latz eta ulerkaitez bat aterako da.

Mourlane-Mitzelena-ren hil berria. Jaun unen gain izan zen Euskal astearen erderazko itzaldia; eta dembora labur baten ondotik jakin genuen bere hil berria. Irundar izkiribatzaile omeneko onek idatzi du geienik aldizkari eta egunkarietan; an-emenka ere, euskal gaiari buruz. Galdu da zorigaitzez, berak noizpait eginikako *Euskaldun heterodoxen Azalpena*. Retorika zalea zen, erdera sotilki erabiltzen zuena; erabat gizon ona, eta bere euskal jatorria ukatzen etzuen.

* * *

EUSKALTZAINDIAZ

IZTEGIAK. — Illabetero bezala izan zuten euskaltzain jaunek beren batzarrea Donostian Azaroaren azken ostira-lean. Erdera-euskera iztegiak jarduki zen. Bi iztegi bearrezkoak omen dira; bata sakelekoa, laburra; eta lan unetan abiatuak dira euskaltzain batzuk. Bestea aundia, Azkuerena-ren einekoa, baiñan azpiz gora, erderatik euskerara; eta arenean eskas diren eta an emenka bildurik dauden itzak eratxikiz. Eta leenik Azkuek bere eskuz oharmenkatu utzi dizkigunak.

Lan larria eta arretaz eta axola aundiz egitekoa da au; kosta aundikoa bestalde. Ez du uztekoa lan hori eskutik Euskaltzaindiak. Asteko, datorren aldizkari *EUSKERA*-n argitaratzen asiko dira Azkuek bere Iztegian eratxikiko itzen lerroaldiak.

* * *

ITZALDIAK

Salamanca-ko Unibersidadean egin dituzte itzaldi batzuk Lafon eta Mitxelena jaun euskaltzainiak, Azaroaren 7 garrenetik 11 garrenera-ko egunetan; Lafon mintzatu zen *Basque, aquitain, ibere* eta *georgian* izkuntzeri buruz. Mitxelena berriz *Atlas linguistico vasco* delakoari buruz eta verboaz.

* * *

LIBURU BERRIAK

Laster agertuko dira *E. Bustintza* Bizkaiko idazlari izanaren Abarrak liburutikako ipuin eder batzuk liburuxka batean; bai arek idatzi zuen gisa berean, eta bai giputz-euskerara pittin bat

aldatuak ere; aurrentzako ere oso egokiak, edergailu pollitekin. Baita prestatzen ari dira *Barandiarren-en Folklore ipui* xarmagarri aiek; itzak osotuz, denek irakurtzeko gisan eta berdin ere bere erdal itzulpenekin; liburu ederra aterako da, bai azientzat eta bai aurrendako ere; eta berdin euskara ikasten daudenentzat.

* * *

URKIJO MINTEGIAN.—*Itzaldiak.* Urkijo MINTEGI-ko erdal itzaldiek, Donostiako Aldundegiko Jauregian, segitu dute joan den neguan bezala, aurtengoan ere.

Odon Apraiz, Bitoria-ko Irakasle eta euskalari ezagunak itze-
gin zuen, Urriaren 28 garrenean, *Kristautasuna-ren asiera Euskal-
kerrian* gaiari buruz. Latinetik euskerean sarturikako itzeta-
kase eta euskalari ezagunak itze-
gin zuen. Urriaren 28 garre-
nean *Kristautasuna-ren asiera Euskal-
kerrian* gaiari buruz. Lati-
netik euskerean sarturikako itzetatik aria artuz itzaldi jakitun
eta bide batez atsegifia borobildu zuen.

Gero Lafon, Bordele-ko euskalariak egin zuen beste itzaldi
polit bat frantzesez, euskal izkiribu zaarri buruz.

Eta Ibeltza-ren 12-an eta 13-an, urte berri unta, *Lacarra
Zaragozako* Irakaste eta Unibersidadeko Decano den histo-
rialari jakitunak egin ditu Aldundegiko leku berean bi itzal-
di gogoangarri. Leena, medieval izkiribu eta gutun zaarretan
kausitu duen euskarari buruz. Bigarrena, *Introducción del
Cristianismo en Vasconia y últimos residuos del paganismo
delakoari* buruz. Bi itzaldi eder, aberats eta jakintsu ok (argi-
taratuko diranak) aipatu nai izan ditugu emen, eztugulako as-
tirik geiagorako. Baiñan untaz mintzatuko gara berriz emen.

Gero Ibeltzaren 16-an mintzatu da erdaraz, *Celtologia y Vas-
cología* dalakoari buruz, *Lund (Suezia)*-eko Irakasle Nils Holmer
izkuntzalari jakituna.

* * *

URKIJO MINTEGIKO SOLAS-ALDIAK.—Illabete bakoitzaren
azkenengo ostegunetan antolatzen diran euskerazko itzaldiak
ere jarraiki dira beti bezala, arrera eta zaletasun berarekin. *Eus-
kalherri-ko Izkuntza-atlas* gaia artuz eman zuen Mitxelena jau-
nak itzaldi bat Urriaren 27 garrenean. Zer den, zertarako eta
nola abiatu bear diran leenengo urratsak eta lanak zeatzki
azalduz.

Manuel Lekuona jauna mintzatu zitzaigun euskal kanta zaar batzueri buruz, bere betiko sotiltasunarekin, bi itzaldietan; bigarrena irakurri zuen bere aaide Joan M. Lekuonak, leenbizi-koaren eritasunaldi batengatik. Ibeltzaren itzaldia A. Donosti-ren gain gelditu da, *Erriko otoitzak* gaia artuz.

* * *

GINEBRA-KO ALKARRIZKETAK.—Joan diren illabetetan *Rencontres internationales* izenarekin izan dira bilkura batzu, ots eta aro aundiak egin dituztenak.

Etsaien arteko mintzaaldiak eragin izan dituzte; altzairuzko oiazez bi aldeetakoan artean. Argi eta garbi nai izan dute ari, zakuan deusik utzi gabe. Gai asko erabili dira, baiño bat izan da garrantzi aundikoa; *Progrés technique et progrès morale*, bestea *Europako izpiritua*, esan nai da *Europako tankera*.

Gizon andi eta jakintsu asko sartu dira eztabai horietan; *Bernanos, Jaspers, Gabriel Marcel, Santayana, Ortega Gasset, Mauriac, Ilya Ehremlburg* eta beste. Gai sakonak horiek eta ainbeste galdera sorarazten dituztenak. Aurrerapena ote da, bada, zinema, radio eta agerkarien neurritz gaitzeko edadura?

Coindreau deritzaion batek azaltzen ditu adibidez Ipar-Amerikan edadura itsu orrek eragiten dituen ondar gabeko kalte beltzak. Aurraren zoriona, novelan edo zineman edo Television-ean ote? Eta aldizkari-en likitskeri nabarmena ez ote litzake zerbait mugatu bear, gazteen barrendegiko bakearen izenean soilik? Olako gaiak erabili dira Ginebra-ko alkarrizketa horietan.

* * *

ORTEGA GASSET-EN HIL BERRIA.—Erdal izkiribatzaille omen andiko hori hil da Madriden joan den urrian. Liburu asko idatzi zuen «La rebelión de las masas», «España invertebrada», etc., bizitza arronteko deitu litzaken philosophia gaiaz. Iztun ederra ere, Donostian mintzatu izan da ez aspaldi, Pinturaz, bere argitasun berezi arekin. Bere lelo ezagunena zuen *Ni naiz ni eta nere ingurumena*. Oso ezaguna eta deitua zen arrotz errietako Irakastegietan.

* * *

ARTUR HONEGGER-EN HIL BERRIA.—Entzute aundiko musikarari au *Le Havre*-n sortua zen, suizatarra jatorriz. Sin-

phoniak, koralak eta elemeniako musika zatiak idatzi ditu kalipu aundikoak, moeta eta tankera orotan.

Askotan ordea abarrots gelago, nortasun berezikoa izanik ere, harmonia baiño. Beste asko, orainko moda modern orren ariora. Bere ezin konta-ala obreen artean, aipatuko ditugu bakarrik *Pacific 231*, *Cocteau*-rekin batean osotua; *Jeanne au bûcher*, *Claudél*-ekin batean, eta *Antigona*.

A. IRIGARAY

